

**แนวทางทางกฎหมายในการกำหนดโทษ
สำหรับการเสพสารสกัดจากกัญชา: การศึกษาวิเคราะห์ตามหลัก
นิติศาสตร์และนโยบายยาเสพติดสากล ***

**LEGAL APPROACHES TO PENALTIES FOR CANNABIS EXTRACT
CONSUMPTION: A JURISPRUDENTIAL AND INTERNATIONAL DRUG
POLICY ANALYSIS**

บัณฑิต ขวายุธา¹ และ อุษณีย์ ต้นสูงเนิน²

Bandit Khwayota¹ and Ussanee Tunsungnain²

¹⁻²สาขานิติศาสตร์ คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

¹⁻²Law Department, Integrated Disciplinary, Khon Kaen University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: bandkh@kku.ac.th

วันที่รับบทความ : 4 พฤษภาคม 2568; วันแก้ไขบทความ 27 พฤษภาคม 2568; วันที่รับบทความ : 29 พฤษภาคม 2568

Received 4 May 2025; Revised 27 May 2025; Accepted 29 May 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทางนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษสำหรับผู้เสพสารสกัดจากกัญชา 2) วิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายปัจจุบันของประเทศไทยที่ใช้ควบคุมการเสพสารสกัดจากกัญชา 3) เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่สะท้อนแนวโน้มในการลดทอนความผิดอาญาจากการเสวกัญชา และ 4) เสนอแนวทางการปฏิรูปกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและนโยบายยาเสพติดระดับโลก

Citation:



* บัณฑิต ขวายุธา และ อุษณีย์ ต้นสูงเนิน. (2568). แนวทางทางกฎหมายในการกำหนดโทษสำหรับการเสพสารสกัดจากกัญชา: การศึกษาวิเคราะห์ตามหลักนิติศาสตร์และนโยบายยาเสพติดสากล.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(3), 452-464.

Bandit Khwayota and Ussanee Tunsungnain. (2025). Legal Approaches To Penalties For Cannabis Extract Consumption: A Jurisprudential And International Drug Policy Analysis.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(3), 452-464.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิจัยเอกสาร มุ่งเน้นการตีความกฎหมาย การเปรียบเทียบระบบกฎหมาย และการวิเคราะห์แนวคิดนิติศาสตร์ร่วมสมัย

ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิดนิติศาสตร์ร่วมสมัย เช่น หลักความได้สัดส่วนและ Ultima Ratio ไม่สนับสนุนการใช้โทษอาญากับผู้เสพที่ไม่ก่ออันตรายต่อผู้อื่น และมองว่าผู้เสพควรได้รับการดูแลมากกว่าถูกลงโทษทางอาญา

2) กฎหมายไทยแม้ปลดล็อกพืชกัญชาแล้ว แต่ยังถือว่าการเสพสารสกัดที่มีปริมาณสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล (THC) เกินร้อยละ 0.2 เป็นความผิดอาญา ซึ่งสร้างภาระเกินความจำเป็นแก่กระบวนการยุติธรรม

3) ประเทศต่าง ๆ เช่น โปรตุเกส แคนาดา และอูรุกวัย ใช้มาตรการทางปกครองและสาธารณสุขแทนโทษอาญา ช่วยลดคดีและเพิ่มการเข้าถึงการบำบัด

4) เสนอให้ไทยยกเลิกโทษอาญาสำหรับผู้เสพกัญชา และใช้บทปรับเป็นพินัยแทน พร้อมกำหนดนิยามสารสกัดกัญชาให้ชัดเจน และสร้างกลไกฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพตามแนวทางสิทธิมนุษยชนสากล.

โดยสรุป การเปรียบเทียบต่างประเทศสะท้อนแนวโน้มลดทอนโทษด้วยมาตรการสาธารณสุข งานวิจัยนี้จึงเสนอให้ไทยเปลี่ยนจากโทษอาญาเป็นโทษปกครองในการเสพสารสกัดจากกัญชา เพื่อให้กฎหมายชัดเจน ยุติธรรม และเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม

คำสำคัญ: กฎหมายยาเสพติด, การเสพสารสกัดจากกัญชา, การกำหนดโทษ, หลักนิติศาสตร์, นโยบายยาเสพติดสากล

Abstract

This research aims to: (1) Examine jurisprudential theories related to the imposition of criminal penalties on individuals who consume cannabis extracts (2) Analyze current Thai legal provisions governing cannabis extract consumption (3) Compare international legal measures that reflect the global trend toward decriminalizing cannabis use and (4) Propose legal reform recommendations to

align Thai law with international human rights standards and global drug policy frameworks.

This study adopts a qualitative legal research methodology, relying on content analysis and documentary research. It emphasizes legal interpretation, comparative legal system analysis, and contemporary jurisprudential theory.

Findings reveal the following

1) Contemporary legal theories, such as the principles of proportionality and ultima ratio, do not support the criminalization of cannabis users who do not directly harm others. These perspectives advocate for treatment rather than punishment, viewing such users as patients rather than criminals.

2) Although Thailand has decriminalized the cannabis plant, the consumption of extracts containing more than 0.2% THC remains a criminal offense. This creates unnecessary burdens on the criminal justice system.

3) Countries like Portugal, Canada, and Uruguay have adopted administrative and public health-based measures instead of criminal sanctions. These approaches reduce caseloads and improve access to rehabilitation.

4) The study recommends that Thailand eliminate criminal penalties for cannabis extract use, implement administrative fines under the 2022 Administrative Fines Act, clarify the legal definition of “cannabis extract,” and establish an effective rehabilitation mechanism in accordance with international human rights standards.

In conclusion, international comparisons reflect a global shift toward health-based alternatives to criminal punishment. This research thus proposes that Thailand transition from criminal to administrative penalties for cannabis extract use to ensure legal clarity, promote justice, and enhance the efficiency of the justice system.

Keywords: Drug Law, Cannabis Extract Consumption, Penalty Determination, Jurisprudential Principles, International Drug Policy

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา หลายประเทศทั่วโลกได้ปรับเปลี่ยนนโยบายยาเสพติด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของกัญชา จากการควบคุมอย่างเข้มงวดสู่การลดทอนความเป็นอาชญากรรม หรือแม้แต่การทำให้ถูกต้องตามกฎหมายภายใต้กรอบการควบคุมเพื่อสาธารณสุข (Room et al., 2010; MacCoun & Reuter, 2001) ประเทศไทยก็เช่นกัน ได้ประกาศปลดล็อก “พืชกัญชา” ออกจากบัญชียาเสพติดประเภทที่ 5 ตามประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เพื่อส่งเสริมการใช้ทางการแพทย์และเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2567)

อย่างไรก็ตาม แม้นโยบายจะผ่อนคลายเป็น “พืชกัญชา” แต่ “สารสกัดจากกัญชา” ที่มีปริมาณสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล (THC) เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก ยังคงถูกจัดเป็นยาเสพติดตามกฎหมาย ส่งผลให้ผู้เสพสารสกัดเหล่านี้ยังต้องรับโทษทางอาญาตามมาตรา 162 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522; ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564) ความย้อนแย้งนี้สะท้อนถึงความไม่ชัดเจนของนโยบาย และก่อให้เกิดคำถามทางนิติศาสตร์และสิทธิมนุษยชน

ผู้เสพสารสกัดจากกัญชาส่วนใหญ่ไม่ได้ก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่นโดยตรง แต่กลับถูกดำเนินคดีในฐานะอาชญากร ซึ่งขัดต่อหลัก “ความได้สัดส่วนของโทษ” (Proportionality) และ “Ultima Ratio” ที่เสนอว่าการลงโทษทางอาญาควรเป็นมาตรการสุดท้าย (Lachenmeier & Rehm, 2015; UNODC, 2021) อีกทั้งยังไม่สอดคล้องกับแนวคิด “Victimless Crime” ซึ่งเสนอโดย Edwin Schur ว่าผู้เสพควรถูกมองว่าเป็น “ผู้ป่วย” มากกว่า “อาชญากร” และสมควรได้รับการฟื้นฟูหรือบำบัด ไม่ใช่การลงโทษ (Schur, 1965)

เมื่อพิจารณาประสบการณ์ในต่างประเทศ เช่น โปรตุเกส ซึ่งใช้มาตรการปรับเป็นพินัย และบำบัดแทนการฟ้องคดีอาญา แคนาดาและอูรุกวัย ซึ่งเปิดเสรีการใช้กัญชา และ บางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา เช่น โคโลราโด ที่ไม่ถือว่ากัญชาเป็นยาเสพติด (Jelsma, 2010; CADS, n.d.) จะเห็นได้ว่า แนวทางเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อประหยัทรัพยากรยุติธรรม และลดการตีตราทางสังคมต่อผู้เสพโดยไม่จำเป็น

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยด้านนิติศาสตร์ในประเทศไทยยังมีช่องว่างในการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความไม่สอดคล้องของกฎหมายไทยกับหลักสิทธิมนุษยชนและแนวโน้มสากล

โดยเฉพาะในแง่ของการกำหนดโทษสำหรับการแสพสารสกัดจากกัญชาในบริบทหลังการปลดล็อกพืชกัญชา

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยนี้จึงมีความจำเป็นในการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางนิติศาสตร์ร่วมสมัย กฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง และมาตรการเปรียบเทียบจากต่างประเทศ เพื่อนำเสนอแนวทางทางกฎหมายที่มี “ความเป็นธรรมตามหลักนิติศาสตร์” และ “สอดคล้องกับสิทธิมนุษยชนสากล” ตลอดจนส่งเสริมระบบกฎหมายไทยให้มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต

ปัญหาข้อเท็จจริง

1. การแสพสารสกัดจากกัญชาที่ยังถือเป็นยาเสพติดตามกฎหมายไทยนำไปสู่การดำเนินคดีทางอาญากันจำนวนมาก
2. ผู้แสพสารสกัดจากกัญชาส่วนใหญ่ไม่ได้มีพฤติกรรมอาชญากรรมร้ายแรง
3. ประเทศอื่น ๆ ที่มีแนวทางลดทอนความผิดอาญาพบว่าการลดการใช้โทษจำคุกช่วยลดภาระของระบบยุติธรรม

ปัญหาข้อกฎหมาย

1. ความไม่สอดคล้องกันของกฎหมายไทยที่ปลดล็อกพืชกัญชา แต่ยังคงกำหนดโทษอาญาสำหรับการแสพสารสกัดจากกัญชา
2. ขัดแย้งกับหลักสิทธิมนุษยชนที่กำหนดว่าการลงโทษต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน
3. ความจำเป็นในการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดทางนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษสำหรับผู้แสพสารสกัดจากกัญชา
2. วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยที่ใช้บังคับกับผู้แสพสารสกัดจากกัญชา

3. เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศที่มีแนวโน้มลดทอนความผิดสำหรับการเสพกัญชา

4. เสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและนโยบายยาเสพติดสากล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังนี้:

1. การศึกษาทฤษฎีและหลักนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาแนวคิดหลักทางนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษ ได้แก่ หลักความได้สัดส่วนของโทษ (Proportionality Principle) หลัก Ultima Ratio (ความจำเป็นในการใช้โทษอาญาเป็นทางเลือกสุดท้าย) แนวคิด Victimless Crime หลักสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมและแนวคิดรัฐสวัสดิการด้านยาเสพติด (Public Health Approach)

2. การวิเคราะห์ตัวบทกฎหมายไทย

วิเคราะห์บทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มาตรา 4 และมาตรา 162 พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 กฎหมายและแนวนโยบายของสำนักงาน ป.ป.ส. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ

ศึกษาและวิเคราะห์มาตรการของต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในการลดทอนโทษ ได้แก่ โปรตุเกส (ระบบปรับเป็นพินัยและบำบัด) แคนาดา (The Cannabis Act 2018) อูรุกวัย (Legal Cannabis Regulation 2013) และมลรัฐโคโลราโด สหรัฐอเมริกา

4. การเสนอข้อเสนอนโยบาย

วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการปรับเปลี่ยนนโยบายและกฎหมายไทย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมเชิงบริบท และความสอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศ

วิเคราะห์ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า แนวคิดนิติศาสตร์ร่วมสมัยเน้นย้ำ หลักความได้สัดส่วนของโทษ (Proportional Justice) และ หลัก Ultima Ratio ซึ่งถือว่าโทษทางอาญาควรใช้เฉพาะในกรณีที่ไม่มีความมาตรการอื่นที่เหมาะสมและเพียงพอ การกำหนดโทษจำคุกแก่ผู้เสพสารสกัดจากกัญชา ซึ่งมีได้ก่อกวนอันตรายต่อบุคคลอื่น จึงขัดต่อแนวทางเหล่านี้ อย่างมีนัยสำคัญซึ่งพอจะแยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาศาสนาทางนิติศาสตร์ พบว่า หลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายที่ยุติธรรมควรหลีกเลี่ยงการใช้โทษอาญากับผู้ที่กระทำการซึ่งไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อผู้อื่นโดยตรง โดยเฉพาะเมื่อการกระทำนั้นเข้าข่ายเป็นแนวคิดอาชญากรรมที่ไร้เหยื่อ (Victimless Crime) ของ Edwin Schur ซึ่งเสนอว่าผู้เสพควรถูกมองว่าเป็น “ผู้ป่วย” มากกว่า “อาชญากร” ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการกำหนดนโยบายยาเสพติดเชิงสุขภาพในหลายประเทศ

2. จากการวิเคราะห์ด้วยกฎหมายของประเทศไทย พบว่า แม้ประเทศไทยจะปลดล็อกพืชกัญชาแล้ว แต่สารสกัดที่มีปริมาณสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล (THC) เกินร้อยละ 0.2 ยังคงถูกจัดเป็นยาเสพติดให้โทษตามมาตรา 4 และ 162 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ซึ่งทำให้การเสพยายังคงเป็นความผิดอาญา การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวขัดกับเจตนารมณ์ของนโยบายปลดล็อก และส่งผลให้ผู้กระทำความผิดจำนวนมากต้องเผชิญกับโทษทางอาญา แม้ไม่มีพฤติกรรมอาชญากรรมรุนแรง

3. จากการเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ เช่น โปรตุเกส แคนาดา ออสเตรเลีย และบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา พบว่าประเทศเหล่านี้ใช้แนวทาง “ลดทอนความเป็นอาชญากรรม” โดยเน้นการใช้มาตรการทางปกครอง เช่น การปรับ การบำบัด และการให้คำปรึกษา มากกว่าการดำเนินคดีอาญา ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือระบบยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดอัตราการกระทำความผิดซ้ำ และลดการตีตราทางสังคมต่อผู้เสพ

4. จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงนโยบายและบทบัญญัติของกฎหมายไทย งานวิจัยเสนอว่าควรมีการแก้ไขมาตรา 162 ของประมวลกฎหมายยาเสพติด โดยยกเลิกโทษอาญาสำหรับการเสพสารสกัดจากกัญชา และแทนที่ด้วยโทษทางปกครองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 พร้อมทั้งจัดตั้งกลไกการบำบัดและฟื้นฟูผู้เสพ เพื่อให้ระบบกฎหมายสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและแนวทางสากลอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ จากการศึกษาทางอาชญวิทยาโดย Edwin M. Schur ซึ่งเสนอแนวคิดเรื่อง Victimless Crime หรือ “อาชญากรรมที่ไม่มีเหยื่อ” พบว่า การกระทำของผู้เสพสารเสพติดโดยมิได้ก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่นโดยตรง ควรถูกตีความว่าเป็นพฤติกรรมที่อยู่ในขอบเขตของสิทธิส่วนบุคคลมากกว่าจะเป็นความผิดอาญาที่รัฐควรลงโทษด้วยมาตรการที่รุนแรง Schur เสนอว่าผู้เสพควรถูกพิจารณาในฐานะ “ผู้ป่วย” ที่สมควรได้รับการฟื้นฟูและดูแลผ่านมาตรการทางสาธารณสุขหรือมาตรการทางปกครอง แทนการใช้โทษจำคุกซึ่งมีลักษณะเป็นการลงโทษแบบประณินนิยม (Penal Paternalism)

ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวปรากฏในเอกสารทางราชการและรายงานขององค์กรอิสระ เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) และสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งระบุว่า แม้ประเทศไทยจะได้มีการถอดพืชกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดประเภทที่ 5 แล้วก็ตาม แต่ สารสกัดจากกัญชาที่มีปริมาณสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล (THC) เกินร้อยละ 0.2 โดยน้ำหนัก ยังคงถูกจัดให้เป็นยาเสพติดให้โทษตาม มาตรา 4 และผู้เสพยายังคงต้องรับโทษทางอาญาตาม มาตรา 162 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องทั้งในทางนโยบายและหลักกฎหมาย

มาตรการดังกล่าวจึงเป็นภาระต่อกระบวนการยุติธรรมในกรณีที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายร้ายแรงต่อสังคม อีกทั้งยังขัดต่อเจตนารมณ์ของการปลดล็อกกัญชาที่มีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการใช้ในทางการแพทย์และลดอุปสรรคต่อผู้ใช้รายย่อยในระดับปัจเจกบุคคล

เมื่อพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบกับระบบกฎหมายต่างประเทศ อาทิ โปรตุเกส ที่ใช้ระบบคณะกรรมการประเมินเพื่อฟื้นฟูผู้เสพแทนการฟ้องคดีอาญา แคนาดา และ ออสเตรเลีย ที่บัญญัติให้การใช้กัญชาเพื่อสันทนาการเป็นสิ่งชอบด้วยกฎหมาย และ บางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา เช่น โคโลราโด ที่ไม่จัดให้กัญชาเป็นยาเสพติดตามกฎหมายของรัฐ จะพบว่า แนวโน้มในระดับนานาชาติเน้นการใช้มาตรการที่มีลักษณะเป็น “ทางเลือกแทนโทษจำคุก” (Alternatives to Incarceration) มากกว่าการลงโทษทางอาญา

แนวทางเปรียบเทียบนี้สะท้อนว่า ระบบกฎหมายของประเทศไทยในประเด็นนี้ยังล้าหลังและไม่สอดคล้องกับแนวโน้มนโยบายสากลที่มุ่งเน้นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และการมองผู้เสพในฐานะ “ผู้มีความเสี่ยง” ที่ควรได้รับการช่วยเหลือ มากกว่าการถูกตราหน้าว่าเป็นอาชญากร

จากข้อมูลทางกฎหมายและการศึกษาทางนิติศาสตร์เชิงเปรียบเทียบ งานวิจัยนี้จึงเสนอแนวทางการปฏิรูปกฎหมาย โดยให้มีการ แก้ไขมาตรา 162 แห่งประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 เพื่อ ยกเลิกโทษทางอาญาสำหรับผู้เสพสารสกัดจากกัญชาที่มีปริมาณสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล (THC) เกินร้อยละ 0.2 และให้ใช้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เป็นฐานทางกฎหมายในการกำหนดโทษทางปกครอง เช่น การเปรียบเทียบปรับ การทำงานบริการสังคม หรือการเข้าสู่กระบวนการบำบัดฟื้นฟูอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ควรมีการ ปรับปรุงนิยามทางกฎหมายของ “สารสกัดจากกัญชา” ให้มีความชัดเจน แยกแยะระหว่างการใช้เพื่อการแพทย์ การสันถนาการ และปริมาณสารออกฤทธิ์ เพื่อให้เกิดหลักเกณฑ์การบังคับใช้ที่เป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้

แนวทางดังกล่าวจะเป็นการยกระดับระบบกฎหมายไทยให้ สอดคล้องกับพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ เช่น หลักการไม่เลือกปฏิบัติ และสิทธิในการเข้าถึงสุขภาพ อีกทั้งยังช่วยลดภาระของกระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาที่ไม่จำเป็น และเสริมสร้างระบบนิติธรรมที่สมดุลระหว่างการคุ้มครองสาธารณะกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้เสพ

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้พอจะอภิปรายผลการศึกษาที่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ความสอดคล้อง ความเหมือน ความแตกต่างกับกรอบแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยอื่นๆ ในอดีตที่ผ่านมาได้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ซึ่งมุ่งศึกษาทฤษฎีทางนิติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดโทษผู้เสพสารสกัดจากกัญชา พบว่า แนวคิด “ความได้สัดส่วนของโทษ” (Proportionality) และหลัก “Ultima Ratio” เป็นหลักสำคัญที่ควรนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรม แนวคิดเหล่านี้ชี้ว่า โทษทางอาญาควรใช้เฉพาะในกรณีที่ไม่มีมาตรการอื่นที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้กระทำมิได้ก่ออันตรายต่อบุคคลอื่นอย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้โทษอาญากับผู้เสพกัญชาไม่ก่อให้เกิดผลเชิงยับยั้ง แต่กลับเพิ่มภาระในระบบยุติธรรมและผลกระทบทางสังคมต่อผู้กระทำผิด สอดคล้องกับแนวคิดของ Edwin Schur (1965) เรื่องแนวคิดอาชญากรรมที่ไร้เหยื่อ (Victimless Crime) ที่เสนอว่า ผู้เสพควรได้รับการดูแลในฐานะผู้ต้องการการบำบัด ไม่ใช่ในฐานะอาชญากร และยังสัมพันธ์กับแนวคิดของ Room et al. (2010) ซึ่งเสนอว่าการลงโทษควรมีความจำเป็นและได้สัดส่วน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีหมายของประเทศไทย พบว่ากฎหมายไทยยังมีความอ่อนแอระหว่างการปลดล็อกพืชกัญชากับการคงโทษอาญาสำหรับการเสพสารสกัดที่มีปริมาณสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล (THC) เกินร้อยละ 0.2 ทั้งนี้ เป็นเพราะการแก้ไขกฎหมายยังมิได้ครอบคลุมมิติเชิงนโยบายสุขภาพและสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริง และยังขาดการกำหนดนิยามที่ชัดเจนของ “สารสกัดจากกัญชา” ซึ่งนำไปสู่ความไม่ชัดเจนในการบังคับใช้ สอดคล้องกับรายงานของ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และข้อเสนอของ สำนักงาน ป.ป.ส. ที่เน้นความจำเป็นของการแยกผู้เสพออกจากผู้ค้า ยาเสพติดอย่างชัดเจน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ซึ่งเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายในต่างประเทศ พบว่า หลายประเทศได้ปรับแนวนโยบายจากการลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการทางปกครองหรือการบำบัด โดยเฉพาะ โปรตุเกส ที่ใช้คณะกรรมการเพื่อสุขภาพและฟื้นฟูผู้เสพ แคนาดา และ ออสเตรเลีย ที่ทำให้การใช้กัญชาเป็นสิ่งถูกกฎหมายภายใต้กรอบการควบคุมของรัฐ ทั้งนี้เป็นเพราะแนวทางเหล่านี้ช่วยลดภาระของระบบยุติธรรม ลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ และเพิ่มประสิทธิภาพของการฟื้นฟูผู้เสพ สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Jelsma (2010) และ MacCoun & Reuter (2001) ที่เสนอว่านโยบายยาเสพติดแบบลงโทษไม่สามารถแก้ปัญหาในระยะยาวได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ซึ่งเสนอแนะแนวทางปรับปรุงกฎหมายไทย พบว่า การยกเลิกโทษอาญาสำหรับผู้เสพสารสกัดจากกัญชา และเปลี่ยนมาใช้โทษทางปกครองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 เป็นทางเลือกที่มีความเป็นไปได้ทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงนโยบาย ทั้งนี้เพราะมาตรการดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบสิทธิมนุษยชนสากล เช่น หลักการไม่เลือกปฏิบัติ และการใช้โทษที่เหมาะสมต่อพฤติกรรมที่ไม่ก่ออันตรายต่อสาธารณะ สอดคล้องกับทิศทางของ UNODC (2021) ที่เสนอให้จัดการปัญหายาเสพติดในเชิงสาธารณสุขมากกว่าทางอาญา

สรุปการอภิปรายผล

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การใช้โทษทางอาญาต่อผู้เสพสารสกัดจากกัญชาในประเทศไทย ยังขัดแย้งกับหลักนิติศาสตร์ที่เน้นความเป็นธรรม และแนวโน้มของนโยบายยาเสพติดระดับโลกที่หันไปสู่การใช้มาตรการทางปกครองหรือการบำบัดแทนโทษจำคุก การปรับเปลี่ยน

กฎหมายไทยให้สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าวจึงเป็นทั้งเรื่องจำเป็นและเป็นไปได้ เพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบยุติธรรมโดยรวม

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดโทษสำหรับผู้เสพสารสกัดจากกัญชา รวมถึงวิเคราะห์กฎหมายไทย เปรียบเทียบกับนโยบายของต่างประเทศ และเสนอแนวทางปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับแนวโน้มระดับสากล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ประเทศไทยแม้จะปลดล็อกพืชกัญชาออกจากบัญชียาเสพติดแล้ว แต่ยังคงใช้โทษทางอาญากับผู้เสพสารสกัดจากกัญชาที่มีปริมาณสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล (THC) เกินร้อยละ 0.2 ซึ่งขัดกับหลักความได้สัดส่วนของโทษทางอาญา แนวคิดอาชญากรรมที่ไม่มีเหยื่อ และแนวโน้มกฎหมายสากลที่ลดทอนความเป็นอาชญากรรมของผู้เสพ

จึงควรมีการปรับเปลี่ยนแนวนโยบายโดยใช้มาตรการทางปกครองหรือบำบัดแทนการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการคุ้มครองสังคมและการเคารพสิทธิมนุษยชนของผู้เสพ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 แก้ไขประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 มาตรา 162 ให้ยกเว้นการเสพสารสกัดจากกัญชาที่มีปริมาณสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล (THC) เกินร้อยละ 0.2 ออกจากความผิดทางอาญา โดยระบุไว้ชัดเจนว่าไม่ใช่ “ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ”

1.2 กำหนดให้ใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 ในการดำเนินการกับผู้เสพสารสกัดจากกัญชา เช่น การปรับเงิน การส่งเข้ารับการบำบัด หรือการทำงานบริการสังคม แทนการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา

1.3 ปรับนิยามของคำว่า “สารสกัดจากกัญชา” ในกฎหมายให้ชัดเจน ควรแยกประเภทระหว่างสารสกัดเพื่อสันตินาการกับสารสกัดเพื่อการแพทย์ และควรกำหนดเกณฑ์การควบคุมที่ชัดเจนและเป็นธรรม

1.4 จัดตั้งกลไกกำกับดูแลแบบบูรณาการ ระหว่างกระทรวงสาธารณสุข สำนักงาน ป.ป.ส. และหน่วยงานด้านสิทธิมนุษยชน เพื่อกำหนดนโยบายยาเสพติดเชิงสุขภาพที่ไม่ใช้ความรุนแรง

1.5 ส่งเสริมการสื่อสารสาธารณะและลดการตีตราผู้เสพ สร้างความเข้าใจแก่สังคมว่าผู้เสพคือผู้ที่ควรได้รับการช่วยเหลือ ไม่ใช่ผู้ร้าย

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

2.1 ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น พนักงานสอบสวน อัยการ ผู้พิพากษา หรือเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. เกี่ยวกับการใช้โทษทางอาญาสำหรับผู้เสพสารสกัดจากกัญชา เพื่อให้เห็นมุมมองที่หลากหลาย

2.2 วิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับผลกระทบของการลงโทษอาญา วิเคราะห์สถิติการดำเนินคดี การตัดสินลงโทษ และอัตราการกลับมากระทำผิดซ้ำ เพื่อประเมินประสิทธิภาพของระบบกฎหมายปัจจุบัน

2.3 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้เสพหลังนโยบายลดทอนความผิด เปรียบเทียบก่อน-หลังการเปลี่ยนแปลงกฎหมาย เพื่อวิเคราะห์ว่าการยกเลิกโทษอาญามีผลต่อพฤติกรรมและสังคมหรือไม่

2.4 ศึกษาการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านกัญชาในประเทศอาเซียน เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มการบูรณาการกฎหมายของภูมิภาค และประเมินว่าประเทศไทยควรปรับตัวอย่างไรให้สอดคล้องกับบริบทของอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2567). ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการใช้กัญชาทางการแพทย์. เรียกใช้เมื่อ 5 มีนาคม 2567 จาก <https://dmsic.moph.go.th/index/detail/9541>

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). (2565). Cannabis policy in Thailand: Legal framework and future directions. Retrieved on March 5, 2024 from <https://www.oncb.go.th>

สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. (ไม่ปรากฏปี). Legal update: Cannabis policy in Canada. Retrieved on March 5, 2024 from <https://ombstudies.ombudsman.go.th>

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 [Narcotics Act, B.E. 2522 (1979)].

ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564 [Narcotics Code, B.E. 2564 (2021)].

พระราชบัญญัติว่าด้วยการปรับเป็นพินัย พ.ศ. 2565 [Administrative Fine Act, B.E. 2565 (2022)]. มีนาคม 2567 จาก <https://www.fda.moph.go.th>

CADS. (n.d.). Uruguay's legal framework on cannabis. Retrieved on March 5, 2024 from <https://www.cads.in.th>

Jelsma, M. (2010). Drug law reform in practice: Lessons from countries that decriminalized drug use. Transnational Institute.

Lachenmeier, D. W., & Rehm, J. (2015). Comparative risk assessment of alcohol, tobacco, cannabis, and other illicit drugs using the margin of exposure approach. *Scientific Reports*, 5, 8126.

MacCoun, R. J., & Reuter, P. (2001). Drug war heresies: Learning from other vices, times, and places. Cambridge University Press.

Reichel, P. L. (2013). Comparative criminal justice systems (6th ed.). Pearson Education.

Room, R., Fischer, B., Hall, W., Lenton, S., & Reuter, P. (2010). Cannabis policy: Moving beyond stalemate. Oxford University Press.

United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). World drug report 2021. Retrieved on March 5, 2024 from <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/wdr2021.html>